

XOCALI soyqırımı

Məclisə təklif verdim. Milli Məclis qərar qəbul etdi və Xocalı soyqırımı Xocalı faciəsi günü elan olundu. Bu gün bizim tariximizdə, bizim təqvimimizdə mətəm günüdür, hüzn günüdür. Bunu biz qanunla qəbul etdik...". Soyqırımı qurbanlarını daim yad edən, şəhidlərin xatirəsinə əziz tutan ümummilli lider Heydər Əliyev 1997-ci il fevralın 25-də "Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə sükut dəqiqəsi elan edilməsi haqqında" fərman imzaladı. Prezident Heydər Əliyev Xocalı soyqırımının onuncu ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına 2002-ci il 25 fevral tarixli müraciətində qeyd edirdi ki, "Bu gün Azərbaycan hökuməti və xalq qarşısında Xocalı soyqırımı və bütövlükdə ermənilərin Dağlıq Qarabağda törətdikləri vəhşiliklər haqqında həqiqətləri olduğu kimi, bütün miqyası və dəhşətləri ilə dünya dövlətlərinə, parlamentlərinə, geniş ictimaiyyətə çatdırmaq, bütün bunların əsl soyqırımı aktı kimi tanınmasına nail olmaq vəzifəsi durur. Bu, Xocalı şəhidlərinin ruhu qarşısında bizim vətəndaşlıq və insanlıq borcumuzdur. Digər tərəfdən, faciənin əsl beynəlxalq hüquqi-siyasi qiymət alması, onun ideoloqlarının, təşkilatçıların və icraçıların layiqincə cəzalandırılması bütövlükdə insanlığa qarşı yönəlməmiş belə qəddar aktların gələcəkdə təkrarlanmaması üçün mühüm şərtidir".

1994-cü il fevralın 24-də Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi erməni təcavüzkarları tərəfindən törədilmiş Xocalı soyqırımı haqqında Milli Məclisin Qərarları və xaricdə yaşayan soydaşlarla əlaqə komissiyasının təklifini müzakirə edərək qərar alıb: 1992-ci il fevralın 26-da erməni təcavüzkarları tərəfindən törədilmiş, Azərbaycan xalqının milli faciələrindən və bəşər tarixinin qanlı səhifələrindən biri olan Xocalı hadisələri hər il fevralın 26-da "Xocalı Soyqırımı Günü" elan olunsun və bu barədə beynəlxalq təşkilatlara məlumat verilsin. Xocalı hadisələri barəsində həqiqətin dünya xalqlarına çatdırılması və "Xocalı Soyqırımı Günü"nün beynəlxalq miqyasda keçirilməsi üçün dünya azərbaycanlılarına müraciət edilsin.

Amma Xocalı faciəsinin ağırlığı o zamankı Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən lazımcına qiymətləndirilmədi, əvvəla, soyqırımı aktının qarşısının alınması üçün zəruri tədbirlər həyata keçirilmədi. Mehri ilk vaxtlar rəsmi orqanların Xocalı faciəsini soyqırımı faktı kimi açıqlamaması və bununla bağlı dünya ictimaiyyətinə heç bir məlumat verilməməsi ağır nəticələr verdi. Yalnız ümummilli lider Heydər Əliyev xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə gəldikdən sonra Xocalı faciəsi ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı həyata ke-

Azərbaycan ərazilərinə ermənilərin kütləvi köçürmə prosesinə 1813-cü il Gülistan və 1828-ci il Türkmənçay müqavilələrindən sonra başlanmış və zaman keçdikcə onlar öz dövlətlərini yaratmaq iddialarına düşmüşlər. Öz məqsədlərinə çatmaq üçün isə bu istiqamətdə məkrli siyasət yeritmiş və zaman-zaman azərbaycanlılara qarşı soyqırımlar, qətləmlər törədərək qəsbkarlıqlarını bütün dünyaya nümayiş etdirmişlər. 1992-ci ildən erməni silahı birləşmələrinin azərbaycanlıların qədim yurd yerlərində keçirdiyi hərbi əməliyyatların coğrafiyası daha da genişlənmiş və respublikamızın bir neçə rayonu bir-birinin ardınca işğal olunmuşdur. Təkcə 1992-ci ildə Xocalıda törətdikləri soyqırımı ermənilərin vəhşi, barbar xalq olduğunu sübut etmək üçün yetərlidir.

Əslində, erməni silahlı dəstələri 1991-ci ilin payızından Xocalı mühasirəyə alaraq hər gün toplandı, ağır texnikalardan atəşə tutur, dinc əhali erməni yaraqlılarının həmlələrinə məruz qalırdı. Şəhər ancaq yerli əhalinin qəhrəmanlığı və müdafiəçilərin cəsarətliliyi sayəsində yaşayır və müdafiə olunurdu. Əhəlinin bir hissəsi şəhəri tərk etsə də, bir hissəsi evakuasiya olunmuşdu. Fevralın 25-də axşam Xocalıya hücum başlandı, şəhərdən çıxıb gələn əhali ermənilər tərəfindən törədilmiş qanlı qırğının, terrorizmin, etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin qurbanı olmuşdular.

Həmin gecə Xocalı şəhərində azərbaycanlı əhaliyə qarşı misli görünməmiş qırğın törədilmiş, bu qanlı faciədə xeyli sayda azərbaycanlı məhv edilmiş, əsir düşmüşdü. Xocalının yüzlərlə günahsız sakininin qəddarcasına qətlə yetirilməsi Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi zamanı törədilmiş ən dəhşətli cinayətlərə

Xocalı faciəsi erməni millətçilərinin yüzilliklər boyu türk və Azərbaycan xalqlarına qarşı apardığı soyqırımı və etnik təmizləmə siyasətinin qanlı səhifəsi idi.
İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

və mədəniyyət ənənələrini özündə əks etdirirdi. Bu mədəniyyət tarixi Xocalı-Gədəbəy mədəniyyəti kimi düşmüşdü. Xocalının kurqanları və digər abidələri, müxtəlif növ məişət əşyaları insan cəmiyyətinin inkişaf dinamikasını özündə əks etdirən maddi mədəniyyət nümunələridir. Erməni işğalından sonra bütün bu maddi mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsi və dünyanın ən qədim məzarlıqlarından sayılan Xocalı qəbiristanlığının texnika vasitəsilə darma-ğadın edilməsi erməni vandalizminin bariz nümunəsi olmaqla yanaşı, dünya mədəniyyətinə

Faciənin dünyaya tanındılmasında tarixi qərar

Sənəddə qeyd olunur ki, əcdadlarımızın və bizim müqəddəs Vətənimiz olan Azərbaycan torpaqlarında, müstəqil Azərbaycan Respublikasının ərazisində 6 ildir ki, müharibə gedir. "Böyük Ermənistan" xülyası ilə erməni xalqının başını dumandandırmış Ermənistanın müxtəlif ölkələrin irtica qüvvələri ilə birgə ölkəmizin 12 rayonunu zəbt etmişdir. Düşmən kənd və şəhərlərimizi viran qoyur, ulu yurdlarımızda ağlaşmaz cinayətlər, bəşər tarixində benzeri olmayan vəhşiliklər törədir. Xocalı soyqırımı bunun təkrarlanmaz sübutudur. Xocalı şəhərinin və onun sakinlərinin başına gətirilən ağır faciə, XX əsrdə bəşəriyyətin şahid olduğu ən dəhşətli hadisələrdən biridir. Bu vəhşiliyi erməni faşistləri keçmiş Sovet ordusunun 366-cı motoatıcı alayının iştirakı ilə həyata keçirmişlər. Qaniçən cəlladlar həmin gün köməkəz dinc mülki əhali, qocaları, qadınları, uşaqları və bələkdəki dilsiz-ağızsız körpələri aman vermədən qətlə yetirmişlər. Erməni faşistləri həlak olanların başlarını dərisini soyumaqla, gözlərini oymaqla, müxtəlif əzalları kəsməklə, adamları diri-diri torpağa basdırmaqla və yandırmaqla dinəndən, milliyətindən, irqindən asılı olmayaraq hər bir insan övladının dərin nifrətinə layiq olduqlarını göstərmişlər. Xocalı faciəsi xalqımıza qarşı törədilmiş soyqırımı-genosiddir. Şəhərin 5 min nəfər dinc əhəlisindən 335 nəfər şəhid olmuş, o cümlədən 6 ailə məhv edilmiş, 421 nəfər yaralanmış, 150 nəfər itkin və ya girov düşmüş, 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq isə valideynlərindən birini itirmişdir. Xocalı şəhəri talan edilmiş, yandırılmış və 3 məktəb, 1 xəstəxana, 3 tibb məntəqəsi, 3 klub, 3 uşaq bağçası və digər tikililər tamamilə dağıdılmışdır. Xocalı şəhəri məhv edilən zaman dövlət əmlakına və şəxsi əmlakla milyardlarla zərər dəymişdir. Sənəddə daha sonra bildirilir ki, Xocalı faciəsinin ikinci ildönümü Azərbaycanda dövlət tədbiri səviyyəsində keçiriləcək və xalqımız tərəfindən hüznlə yad ediləcəkdir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi hər il fevralın 26-nı "Xocalı Soyqırımı Günü" elan etmək haqqında qərar qəbul etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bütün dünya azərbaycanlılarına ünvanladığı bu müraciətilə ümumi Vətənimiz Azərbaycanba bağlı olan hər bir soydaşımızı, yurddaşımızı və həmvətənimizi fevralın 26-nı "Xocalı Soyqırımı Günü" kimi keçirməyə çağırır. Milli Məclis əmindir ki, bütün dünya azərbaycanlıları onun bu çağırışına qoşulacaq, ermənilərin törətdiyi təcavüzkar işğalçılıq müharibəsində xalqımızın başına gətirilən müsibətləri yaşadığı ölkələrin ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün imkanını əsirgəməyəcək və bununla da Vətən torpaqlarının düşmən tapdağından azad edilməsi uğrunda mübarizəmizə qoşulacaqlar.

çirdikləri soyqırımı aktı kimi təsbit olundu. Ulu öndər Heydər Əliyevin sayəsində Xocalı soyqırımı dünyaya tanındı. İstiqamətində xeyli iş görüldü. Ümummilli lider hər il faciənin ildönümündə Xocalı soyqırımı ilə bağlı xalqa müraciət etmiş, faciənin bütün azərbaycanlıların qan yaddaşına çevrildiyini vurğulamışdır. Misli görünməmiş qəddarlıqla, vəhşiliklə törədilmiş, insanlığa sığmayan Xocalı soyqırımı və ümumiyyətlə, Azərbaycan xalqının ədalətsizcəsinə cəlb olduğu Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin bütün məşəqətləri dünya ictimaiyyətinə detalları ilə çatdırılmalı, onların qəti, birmənalı mövqelərini bildirmələri üçün ciddi və məqsədyönlü iş aparılmalıdır. Çünki soyqırımı siyasəsi münasibət bildirilməməsi yeni soyqırımlar üçün zəmin yaradır. Eyni zamanda soyqırımı Ermənistan tərəfindən həyata keçirilən məqsədyönlü və düşünülmüş siyasətin tərkib hissəsi kimi bəyan olunmalıdır. Təsədüfi deyildir ki, XX əsrin ən qanlı və dəhşətli cinayətlərindən biri olan Xocalı soyqırımının dünya dövlətləri tərəfindən tanınması və soyqırımı kimi qəbul olunması, ona siyasi qiymət verilməsi istiqamətində həyata keçirilən siyasət artıq öz müsbət nəticələrini göstərməkdədir, dünyanın bir çox dövlətləri tərəfindən bu soyqırımı aktı pislənmişdir.

Xocalı faciəsi təcavüzkar erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı törətdiyi soyqırımı və etnik təmizləmə siyasətinin qanlı səhifəsidir. Azərbaycan dövləti öten illər ərzində erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı törətdiyi cinayətlər, o cümlədən Xocalı soyqırımı haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, onun soyqırımı kimi tanındılması üçün ardıcıl fəaliyyət göstərmişdir. Faciə ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva böyük xidmətlər göstərmişdir. Fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə "Xocalıya ədalət!" beynəlxalq kampaniyası çərçivəsində də hər il silsilə tədbirlər reallaşdırılır. Xocalı soyqırımını törətməkdə düşmənin məqsədi torpaqlarımızı zorla ələ keçirmək olsa da, bu ağır faciə xalqımızı daha da mətinləşdirdi, qəhrəman övladlarımızı Vətən və milli dövlətçiliyimizə namine qətiyyətli və müstəqil mübarizəyə səfərbər etdi. İllər keçdi. 2020-ci ildə baş verən Vətən müharibəsində müstəqilliyin övladları 30 il işğal altında qalan torpaqlarımızı azad etməklə yeni reallığı yaratdı, "dəmir yumruq" qalib gəldi. 44 günlük müharibədə misilsiz igidlilik nümunələri göstərən qəhrəman ordumuz Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Xocalı faciəsi qurbanlarının da qisasını aldı, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpə etdi, Vətən bütövləşdi. Bununla da xalq öz rəhbərinin ətrafında yumruq kimi birləşərək tarixi hədəflərinə qovuşdu.

den biri idi. Ermənilərin həyata keçirdikləri Xocalı soyqırımı insan haqlarının kobud şəkildə pozulması, beynəlxalq hüquqi akt-

lara məhəl qoyulmamasının təzahürü idi. Eyni zamanda, o vaxtkı ölkə rəhbərliyi də ərazi bütövlüyümüzdü, insanlarımızın hüquq və azadlıqlarının müdafiəsini təmin edə bilməmişdi.

Xocalı faciəsindən 30 il ötür. Qəsbkar Ermənistanın silahlı qüvvələri 1991-ci il dekabrın 15-də Cəmili, dekabrın 24-də Məşəli, dekabrın 28-də Kərkicahan,

qarşı da zorakılıq aktıdır. Xocalı faciəsi XX əsr tariximizin ən dəhşətli, ən acınacaqlı səhifəsidir. Bu faciə beynəlxalq cinayət olaraq Ermənistanın Azərbaycan xalqına qarşı apardığı məqsədyönlü soyqırımı siyasətinin tərkib hissəsidir. Dünyanın gözü qarşısında baş verən bu dəhşətli soyqırımın əsl mahiyyəti yalnız ümummilli lider Heydər Əliyev 1993-cü ildə siyasi hakimiyyətə yenidən qayıtdıqdan sonra açıqlanmış, 1994-cü ilin fevralında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Xocalı soyqırımına siyasi-hüquqi qiymət vermişdir.

Xocalı həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, beynəlxalq aləmdə yayılması, eləcə də bu soyqırımı obyektiv qiymət verilməsi istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın gördüyü işlər olduqca təqdirəlayiqdir. Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondu başçılıq etdiyi ən böyük faciələrdən olan Xocalı soyqırımı haqqında faktların dünyaya çatdırılması istiqamətində sistemli və ardıcıl fəaliyyət göstərir. Bununla yanaşı, 2008-ci il mayın 8-də Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Şuşa şəhərinin işğal edilməsinin ildönümündə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə "Xocalıya ədalət!" kampaniyası təsis edilmiş və 2009-cu ilin fevralından bu kampaniyaya start verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun sentyabrın 27-dən Ermənistanın hərbi təcavüzünə cavab olaraq 30 ilə yaxın müddətdə işğal altında olan torpaqlarımızı azad etmək üçün genişmiqyaslı əks-hücum əməliyyatları həyata keçirdi. Xalqımız bütünlüklə dövlətimizin başçısının ətrafında səfərbər oldu.

Moldovada yaşayan soydaşlarımız Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümü ilə əlaqədar BMT və ATƏT-in Moldovadakı nümayəndəlikləri önündə dinc aksiya keçiriblər. Bu barədə Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin verdiyi məlumatda bildirilir.

Kişinyovda aksiya keçirilib

İlk dərslər Xocalı soyqırımının ildönümünə həsr olunacaq

Fevralın 25-i və 26-sı ümumi təhsil müəssisələri və uşaq-gənclər inkişaf mərkəzlərində ilk dərslər və məşğələlər Xocalı soyqırımının otuzuncu ildönümünə həsr ediləcək. Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin ictimaiyyətə əlaqələr sektorunun məlumatında bildirilir ki, bununla bağlı Xocalı soyqırımının otuzuncu ildönümünün keçirilməsi ilə əlaqədar Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin Tədbirlər Planı təsdiq edilmişdir.

Moldova Azərbaycanlıları Konqresinin təşkilatçılığı ilə baş tutan aksiya zamanı Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildi. Əllərində Azərbaycan və Moldova bayraqlarını tutan piketçilər "Xocalıya ədalət!", "Xocalıya ədalət!", "Dünya, Xocalı soyqırımını tanı!", "Soyqırımında günahı olanlar cəzalandırılmalıdır!" şüarlarını yazdığı plakatlar nümayiş etdiriblər. Bildirilir ki, aksiya Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2008-ci ildən keçirilən "Xocalıya ədalət!" beynəlxalq təbliğat kampaniyası çərçivəsində baş tutub. Aksiyanın məqsədi 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı birləşmələrinin sovet ordusunun Xankəndidəki 366-cı motoatıcı alayının köməyi ilə məhz azərbaycanlı olduqlarına görə Xocalıda dinc sakinlərə qarşı dəhşətli soyqırımı törətməsinə yerli ictimaiyyətin və beynəlxalq təşkilatların diqqətini bir daha cəlb etməkdir.

Tədbirlər Planının təsdiq edilməsi barədə əmrə əsasən, karantin rejiminin tələbləri nəzərə alınmaqla təhsil müəssisələrində Xocalı soyqırımı ilə bağlı tədbirlər (ədəbi-bədii kompozisiyaların, şagirdlərin el işlərindən ibarət rəsm sergillərinin təşkil, sənədi və bədii filmlərin nümayişi və s.) keçiriləcək, soyqırımı şahidləri, həlak olmuş şəxslərin ailə üzvləri ilə görüşlər təşkil olunacaq.

Əli SADIQOV,
"Respublika".
Bəybalə BƏYBALAYEV,
"Respublika".

Mustafa KAMAL,
"Respublika".